

De kroos *Prunus cerasifera*

Kroosboomgaard in bloei.

Thijs Banken bood spontaan aan een presentatie over de krozen te houden als aanvulling op het programma van de vierde regiobijeenkomst in Zoelen op 1 december 2017. De NPV was hier meteen voor in. Thijs Banken (1958) studeerde Landbouw aan de HAS (Hogeschool in Den Bosch), werkte acht jaar bij de Plantenziektkundige Dienst en deed de studie Plantenziektkunde aan de WUR (Wageningen University Research). In 1994 richtte hij met studievrienden de Stichting Schone Fruitteelt op en werd hij ook NPV-lid. In 1998 nam hij het agrarisch nevenbedrijf over van zijn ouders. Hij breidde de bestaande kroosboomgaard uit met krooszaailingen en andere fruitsoorten. Inmiddels heeft hij in zijn boomgaard, naast de unieke krooscollectie, zo'n 50 appelrassen, 20 perenrassen en 15 pruimenrassen. Meer informatie over de stichting en de projecten kunt u vinden op: www.schonefruitteelt.123website.nl

Toen Thijs Banken de redactie aanbodde deze presentatie in de interviewvorm te zetten, vond zij dat een prima idee.

Kroos, grote blonde.

Wat zijn krozen?

Krozen zijn ook wel bekend als kerspruimen of myrobalanen. Het zijn steenvruchten die herkenbaar zijn aan de hartvorm en de lancetvormige bladeren. Het dunne steeltje is langer dan bij pruimen en korter dan bij kersen. Krozen hebben een dun, glanzend velletje en het vruchtvlies zit aan de steen. De smaak is friszoet met een specifiek kroosaroma. Sommige krozen neigen qua smaak ook wat naar perzik of abrikoos.

De krozen van vader Banken worden aangeduid als Engelse krozen. Deze aanduiding komt waarschijnlijk door de export naar Engeland, waar ze zeer populair waren voor het maken van marmelade.

Wanneer ben je met de krozen begonnen?

Ik was zes jaar toen mijn vader me leerde enten. Dus dat is ruim een halve eeuw geleden. We entten wat pruimen op kroosonderstammen. Doordat we een kroosboomgaard hadden, beschikten we altijd wel over wat zaailingen die we voor dit

Bloei van de kroos Pearl Beauty.

Kroos Pearl Beauty.

doel konden gebruiken. De kroos was indertijd populair als onderstam voor pruimen, omdat deze geen opslag gaf en de bomen dan geen last van bladluizen hadden.

Er zijn niet veel krozen meer. Heb je een idee hoe dat komt?

krozen de vroegst bloeiende fruitbomen zijn, hebben ze vaak last van nachtvorst. Om die reden werden ze meestal in de nabijheid van water geteeld, waar het minder hard vroom. In het rivierengebied en langs de kust en in Zeeland is het klimaat wat gematigder dan op het zand. Een paar graadjes vorst hoeft geen probleem te zijn, omdat de bomen hoog zijn, maar als het min 6°C of nog kouder wordt, zul je weinig krozen oogsten.

In de jaren zestig had jamfabriek De Betuwe, bekend van Flipje, nog krozenjam in het sortiment. Dus

toen moeten er her en der de nodige krozenboomgaarden zijn geweest. In ons dorp Boven-Leeuwen, in het Land van Maas en Waal, waren er drie telers met krozen. Het waren vrijwel altijd gemengde bedrijven, die behalve krozen ook ander fruit en wat bouwland ernaast hadden. De boomgaarden leenden zich goed voor onderbegrazing met vee. Als we wat verder teruggaan, naar de jaren 30, toen was de kroos nog veel algemener. Er zijn ook krantenberichten over dat de krozenoogst in een bepaald jaar als verloren moest worden beschouwd door strenge nachtvorsten. Overigens werden in goed verzorgde boomgaarden wel kachelstijlen geplaatst tegen nachtvorst. Tegenwoordig zou je vorstschade met paraffinefakkels kunnen voorkomen, zoals ook in de kersen-teelt wordt gedaan.

Zijn er nog meer redenen waarom krozen uit beeld verdwenen zijn?

Krozen stonden op krozenonderstammen en groeiden fors uit waardoor ze alleen met de ladder geplukt konden worden. Ook was het zo dat de eerste krozen vroeger altijd goed geld opbrachten door het primeur-effect, maar toen jaarrond pruimen werden geïmporteerd, verdween dit voordeel. Daarnaast werden onder de noemer krozen ook kroosjespruimen van bedenkelijke kwaliteit verkocht en werden krozen door sommige telers onrijp geplukt en tot rijping geforceerd. Krozen kregen hierdoor een minder goede naam. Toen in de jaren zestig en zeventig de rooipremies voor fruitbomen van de Europese Gemeenschap kwamen, ging er daarom vrijwel overal de zaag in.

Kroos Pearl Beauty rijp.

Kroos Freya.

Kroos Sara rijp.

Vruchtdracht van de kroos.

Waarom is de krozenboomgaard van jullie dan wel behouden?

Mijn vader had, omdat we in de bebouwde kom woonden, als boer geen uitbreidingsmogelijkheden. Hij is toen als nevenbetrekking bij de PTT gaan werken en heeft het gemengd bedrijfje aangehouden. Hij heeft wel ooit in dubio gestaan om de bomen te rooien, maar hij gaf ons als kinderen inspraak en wij waren unaniem: de krozen moesten blijven, vanwege de mooie bloesems en het heerlijke fruit. Het ging feitelijk om twaalf forse bomen die allemaal verschillend waren. Mijn voorouders waren kennelijk ook al verzamelaars.

Omdat er af en toe toch een oude boom sneuvelde en ik benieuwd was of er rasverbetering mogelijk was, heb ik zaailingen opgekweekt en uitgeplant in het weiland. Inmiddels is het zover dat zich in de loop der jaren zeer goede nieuwe varië-

teiten hebben aangediend en dat er van de oude bomen nog vier bomen over zijn.

Er is sprake van hernieuwde belangstelling voor krozen. Hoe heb je dat voor elkaar gekregen?

Tja, sommige goede dingen lopen nu eenmaal zo. Ik was altijd al in het groen bezig, heb ook agrarische opleidingen gevolgd en begon langzamerhand te beseffen dat we met onze krozen iets heel bijzonders in handen hadden. Later heb ik met twee studievrienden Stichting Schone Fruitteelt opgericht met als doel om de fruitteelt opnieuw aantrekkelijk te maken door productie van schoon fruit, natuurschoon en landschapsschoon. Dit ideaal was mede ingegeven door de krozen.

Krozen zijn van nature beter bestand tegen ziekten en plagen en zijn door de grillige vormen en fraaie bloesems sieraden in het landschap. Doordat

ze de vroegst bloeiende fruitbomen zijn, zijn ze ook voor bijen en andere insecten van bijzonder belang. In 2007 bedacht ik een fruitdoolhof en toen was het vanzelfsprekend om eens per jaar een open dag met zelfpluk te organiseren. De krozen verkocht ik eerst vooral vers, maar doordat ik een andere baan kreeg was het gemakkelijker om ze te laten verwerken tot krozenjam, krozensap en krozenwijn. En bij gelegenheden wordt een en ander natuurlijk gepromoot.

Later is daar het Bourgondisch Fruitwandelen bijgekomen. Op de eerste zaterdag in september wandelen dan zo'n 3000 deelnemers door en langs boomgaarden in het Land van Maas en Waal, waaronder mijn krozenboomgaard. Verder kreeg ik in 2016 een persbericht van Slow Food Nederland onder ogen dat ging over de Ark van de Smaak. Meteen dacht ik dat de kroos hier zeer goed in zou passen. Ik zocht contact en binnen een paar maanden was de eerste Nationale Krozenproefdag een feit. De kroos is nu ook opgenomen in de nationale en internationale lijsten van de Ark. Als ik er voor was gegaan, zou voor de boomgaard in aanmerking komen voor de status als immaterieel erfgoed. De beste nieuwe rassen Sara, Freya en Pearl Beauty heb ik daarom als nieuwe rassen ondergebracht bij boomkwekerij De Batterijen in Ochten die ze als licentiehouder vermeerdert en verkoopt.

De kroos verdient weer een volwaardige plek in de fruitteelt bij professionals en liefhebbers.

Tekst en foto's Thijs Banken

Open dag met zelfpluk 2017.

